

Generate Audio

1. प्रस्तावना
2. डाळिंबाची रोपे तयार करताना मातृवृक्षाची निवड अतिशय महत्त्वाची आहे.
3. गुटी बांधण्याची पद्धत
4. रोपासाठी/गुटी लागवडीसाठी मातीचे मिश्रण
5. गुटी कट करणे व पिशवीत भरण

प्रस्तावना

डाळिंबाची लागवड गेल्या काही वर्षांपासून वाढत आहे, त्यामुळे दर्जेदार रोपांची मागणीही वाढत आहे. दर्जेदार रोपांच्या निर्मितीसाठी शास्त्रीय पद्धतीने गुटी बांधण्यापासून पिशव्या भरण्यापर्यंत प्रत्येक बाबीकडे लक्ष देणे आवश्यक आहे.

डाळिंबाची रोपे तयार करताना मातृवृक्षाची निवड अतिशय महत्त्वाची आहे.

- मातृवृक्षाचे वय साधारणपणे 3 वर्षे असावे.
- मातृवृक्ष निरोगी व तजेलदार असल्यास फांद्यांची साल सहजासहजी निघते.
- रोपे तयार करण्यासाठी गुटी बांधावयाच्या मातृवृक्षांना दीड ते दोन महिने अगोदर रासायनिक खत व शेणखताची मात्रा देणे आवश्यक आहे.
- मातृवृक्षाची संपूर्ण इतिहास विशेषतः त्याचा स्रोत, जात, झाडाची वाढ, फळांची संख्या, फळाचा आकार, फळाचा रंग, कीड व रोग प्रतिकारकक्षमता अशा बाबींची तीन वर्षांची माहिती जमा केलेली असावी. त्यातून चांगल्या प्रतीची फळे देणारी, निरोगी व सर्व दृष्टिकोनातून उत्तम ठरलेली मातृवृक्षाची निवड करावी.
- मातृवृक्षाची नामवंत प्रयोग शाळेत सेरॉलॉजिकल किंवा मॉलिक्युलर मार्कर अथवा बॅक्टेरिया फेजेस इ. पद्धतीने मातृवृक्ष निरोगी तसेच विषाणूयुक्त असल्यासंबंधीची चाचणी करून घ्यावी.

गुटी बांधण्याची पद्धत

- डाळिंबाची 90 टक्के रोपे ही गुटी कलम पद्धतीने बनवली जातात.
- पावसाळ्यात (जून ते ऑगस्ट) गुटी बांधल्यास अधिक आर्द्रतेमुळे चांगल्या मुळ्या फुटतात. त्याच प्रमाणे नोव्हेंबर-डिसेंबर महिनादेखील गुटी बांधण्यास पोषक आहे.
- मातृवृक्षावरती गुटी कलम बांधण्यासाठी पेन्सिलच्या जाडीच्या आकाराच्या व एक वर्ष वयाच्या सुदृढ फांद्याची निवड करावी. निवडलेल्या फांदीवरील डोळे नसलेल्या भागातून 2 ते 2.5 सें.मी. वर्तुळाकार भागातील साल आंतरभागाला इजा न होता काढावी. साल काढण्यासाठी धारधार चाकूचा वापर करावा.
- साल काढलेल्या भागावर शेवाळ (spnagnmmoss) गोलाकार लपेटावे. या शेवाळाची पाणी शोषण क्षमता जास्त असते. 200 ते 300 गेज जाडीच्या 5 इंच x 6 इंच पॉलिथीनच्या तुकड्याने गुंडाळून बारीक सुतळीने बांधावे. सुतळीने बांधताना संपूर्ण शेवाळ झाकले जाईल याची काळजी घ्यावी. ओल्या शेवाळामुळे कापलेल्या भागावरती ओलावा टिकून राहतो.
- गुटी बांधताना मातृवृक्षावरील पाने काढावी लागतात, त्यामुळे मातृवृक्षास इजा झालेली असते. गुटी बांधून झाल्यानंतर बोर्डो मिश्रण (1 टक्का)ची फवारणी करावी.
- 30 ते 45 दिवसांत पॉलिथीनच्या आतील शेवाळामध्ये पांढऱ्या मुळ्या फुटलेल्या दिसतात.

रोपासाठी/गुटी लागवडीसाठी मातीचे मिश्रण

- मिश्रणाचे गुणधर्म
- रोपांना घट्ट आधार देणारे असावे.
- मिश्रणांची पाणी धारण क्षमता चांगली असावी.
- मिश्रण सच्छिद्र म्हणजेच हवा खेळते राहणारे असावे.
- मिश्रणात अन्नद्रव्याची उपलब्धता असावी.
- मिश्रणे तणाच्या बिया व हानिकारक जीवजंतूंपासून मुक्त असावीत.
- रोपे बनवण्यासाठी पोयटा मातीचा वापर अधिक प्रमाणात होतो.
- 40 टक्के वाळू, 40 टक्के सील्ट व 20 टक्के चिकन मातीचे कण असणारी माती सर्वोत्तम समजली जाते.
- या मातीवर प्लॅस्टिक कागद अंथरून सौर ऊर्जेच्या साह्याने किंवा बाष्प जल प्रक्रियेद्वारा निर्जंतुकीकरण करून घ्यावे. त्यात ऍझोस्फिरीलम, पीएसबी, ट्रायकोडर्मा व्हीरीडी किंवा ट्रायकोडर्मा हरजीयानम 1 किलो, निबॉळी पेंड 5 किलो, व्हॅम 200 ग्रॅम प्रति 100 किलो मिश्रणामध्ये मिसळावे.
- गुट्याची लागवड करण्यासाठी 200 गेज जाडीच्या काळ्या रंगाच्या छिद्र असलेल्या 4" x 6" x 2" आकाराच्या पॉलिथीन पिशव्या वरील मिश्रणाने भरून घ्याव्यात.
- 1 मीटर रुंदीचे व तीन मीटर लांबीचे 30 सें.मी. खोलीच्या वाफ्यात मातीने भरलेल्या पिशव्या ठेवाव्यात. मातीचे मिश्रण संपूर्ण ओले होईल अशा प्रकारे भरपूर पाणी द्यावे.

गुटी कट करणे व पिशवीत भरण

- साधारणपणे गुटी बांधल्यापासून 45 ते 50 दिवसांनंतर मातृवृक्षावरील गुटीतील मुळ्यांना तांबूस रंग येतो. त्यानंतर गुटीच्या खालील बाजूनी (खोडाच्या बाजूने) शेवाळ बांधलेल्या जागेच्या लागत सिकेटरने कट करावा.
- लागवड करण्यापूर्वी शेवाळावरील पॉलिथीन पेपर काढून गुटी कलमाची मुळे 10 ते 15 सेकंद कॉपर ऑक्सिक्लोराईड 2 ते 2.5 ग्रॅम प्रति लिटर किंवा कार्बेन्डाझीम 1 ग्रॅम प्रति लिटर द्रावणात बुडवावी.
- माती मिश्रणाने भरलेल्या पॉलिथीन पिशव्या पाण्याने चांगल्या प्रकारे भिजवून घ्याव्यात.
- गुटीकलम लागवड करताना शेवाळाच्या वरील बाजूने तीन बोटाचा आधार देत गुटी कलम हलक्या हाताने शेवाळ पूर्ण मातीत झाकले जाईल, अशा प्रकारे व्यवस्थित लावावे. अन्यथा मुळे तुटण्याची शक्यता असते.
- गुटी कलम लागवड केल्यानंतर 3 ते 4 दिवसांनी पाणी द्यावे.
- 15 दिवसांनी 5 ग्रॅम प्रति लिटर या प्रमाणे ट्रायकोडर्माचे ड्रेंचिंग करावे. लागवड केल्यानंतर साधारणपणे 15 दिवसांनी नवीन फुटवे फुटतात. गरजेनुसार कीटकनाशक व बुरशीनाशकाची फवारणी करावी.
- शास्त्रीय पद्धतीने तयार केलेल्या डाळिंब कलमांचा वापरच लागवडीसाठी करावा.

अंतिम सुधारित : 10/8/2020

© C–DAC.All content appearing on the vikaspedia portal is through collaborative effort of vikaspedia and its partners.We encourage you to use and share the content in a respectful and fair manner. Please leave all source links intact and adhere to applicable copyright and intellectual property guidelines and laws.